

TEKST PAUL STRAATSMA | FOTO'S JAN ZEEMAN

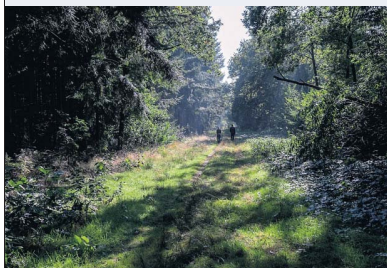
Foto linksboven: het slagveld. Rechtsboven Jochem Abbes (links) en Geert Volders. Links onder Groot Koolwite, rechts onder een stuk oerbos.



EEN 'GELUCKIGE RENCONTRE' BIJ JIPSINGHUIZEN

Heidensleger

Via de Heidenslegerweg gaat de wandelroute van Sellingen naar Jipsinghuizen, een route die volgens Jochem Abbes de Münsterse troepen vast en zeker ook liepen. „Er zijn mensen die denken dat deze weg zo heet vanwege de 'heidense' Münsterers. Dat ligt voor de hand, maar toch denk ik dat die naam te maken heeft met de Celtic Fields - prehistorische akkers - waarvan hier sporen zijn gevonden. Door Johan Picardt, de bekende Drentse dominee die in de zeventiende eeuw onderzoek deed naar de prehistorie, werden die betiteld als 'heidense legerplaatsen'.”



Onder vuur

De expositie over de Slag bij Jipsinghuizen vormt onderdeel van *Onder vuur*, het cultuurhistorische programma dat is opgezet rond de herdenking van de Eerste Münsterse Oorlog. Behalve de expositie in Sellingen is er ook eentje in Museum de Oude Wolden in Bellingwolde, alsook in Vestingmuseum Oude schans. De expo in Bellingwolde, Groningen in de greep van *Bommen Berend*, is de hoofdtentoonstelling van *Onder vuur* en vertelt het algemene verhaal over de oorlog. De expositie in Oudeschans gaat in op het leven van de soldaten in de vesting tijdens de oorlog. Jochem Abbes schreef een boekje over de Slag bij Jipsinghuizen. Het is te koop op de expo's voor 8,95 euro. Zie ook: www.ondervuur1665.nl

De Slag bij Jipsinghuizen kwam dat *Bommen Berend*, de prins-bisschop van Münster, in 1665 een verrassingsaanval kon uitvoeren op de stad Groningen. Jochem Abbes en Geert Volders wandelen van Sellingen naar het slagveld.

Dit verhaal over de slag bij Jipsinghuizen in 1665 begint met een ander verhaal. Een voorafje, of naderhandje zo u wilt. Want het speelt zich een paar eeuwen later af. Het zijn zelfs twee verhalen. Het eerste is van een jongetje dat speelt met een vriendje en een kanonskogel vindt: een moment van pure magie dat het ventje voor de rest van zijn leven bijblijft. Het tweede verhaal gaat over hetzelfde jongetje. Het wordt door zijn moeder naar de kruidentier gestuurd, een paar huizen verderop. De man roept met in de moestuin zijn aardappels. Voor hem staan twee emmers, in de ene verdwijnen de aardappels, de andere vult zich in even rap tempo met afval. Nieuwsgierig als het ventje is buigt het zich over de inhoud. Dan, stameland, als het ontdekt dat die bestaat uit knekels: „Moar' wat doun jou nou mit aal dij bonken!” „Nou Jochem mien jong, dat zel 'k die zain loaten ...” Jochem Abbes staat bij de brug

in Jipsinghuizen. Met zichtbaar plezier haalt hij herinneringen op aan zijn jeugd. Met zwaaiende armen speelt hij de kruidentier na. Wie zijn ogen ziet, ziet het jongetje met de kanonskogel, een jongetje dat geschiedenis ging studeren, inmiddels al een jaar of zes cultuurambtenaar is bij de gemeente Vlagtwedde en sinds een paar jaar voorzitter van de Historische Vereniging Westerwolde. „Nou, en daar ging de emmer ...” „Hup, weg doarmit! Zo doun wie dat!” In één beweging smeedt de kruidentier alles in de Ruiten Aa. „Alsof de nimpeling na al die jaren nog is te zien wijst Abbes naar het water. „Daar verdween het.”

MASSAGRAF

We zijn precies halverwege de tocht als Abbes bovenstaande anekdote vertelt. Hij zag ze dus met eigen ogen, die knekels, de restanten van de slag. Abbes twijfelt er dan ook niet aan dat het stuk grond langs de Ruiten Aa, in de volksmond Bisschopskerkhof genoemd, een massagraf herbergt.

„Maar pas na onderzoek zou dat met zekerheid gezegd kunnen worden.” Een plakkaat op een steen, met een verslag van kapitein Gajus van Jeltinga uit 1674, markeert de plek. Maar waar vond de slag zelf plaats? „Kom, we lopen verder, ik laat het je zien.”

Abbes gaat voorop naar het slagveld, „daar ben ik geboren!” maar u, lezer, gaat eerst nog even langs start. Het begin van de wandeling is bij de Oude Stelmakerij in Sellingen waar een expositie over de slag bij Jipsinghuizen is ingericht. Geert Volders is historicus en bestuurslid van de Historische Vereniging Westerwolde. Hij wandelt mee.

Volders was nauw betrokken bij de inrichting. Aan de hand van een schilderij dat kunstschilder Geert Schreuder voor de expositie maakte, legt hij de aanloop naar de slag uit. „Men dacht dat het Bourttanger Moor ondoordringbaar was. Maar in alle stille legden de Münsterse een brug door het veenmoeras, zoals op dit schilderij is te zien. Met zeker 1800 man

staken ze over en kwamen aan in Ter Apel en Sellingen. Ze sloegen hun kamp op bij Jipsinghuizen, in afwachting van een nog grotere groep, zeker enkele duizenden soldaten met zwaar materieel.”

ERVE POLLINGH

Inmiddels is Abbes op de plek waar hij wil zijn, aan de rand van het dorp. Hij wijst eerst naar links, naar de Breiskamp, de es waar de Münsterse troepen hun kamp opsloegen en dan naar rechts, naar Erve Pollingh, de boerderij waar de officieren volgens overlevering kwartier hielden. Dan wijst hij naar de grond voor zijn voeten. „Hier moet het zijn gebeurd, hier stonden de ruiters langs, onder aanvoering van luitenant Willem Nierop.” Aan zijn stem is te horen dat wanneer de kleine Jochem de slaap niet kon vatten, hij de hoeven van de paarden voorbij hoorde denderen. „Het was verrassingsaanval op verrassingsaanval, een gelukkige rencontre zoals Lieuwe Aitzema het noemt in zijn verslag uit 1668. De troepen uit

ROUTE



Langte wandeling: 12,5 kilometer.

Honden kunnen niet mee. Start met de rug gekleed naar de Oude Stelmakerij LA de Dorpsstraat in RA de Noord-Esweg. Op T (eind vd weg) LA (Zevenmeersveeweg) over de brug en de Ruiten Aa. RA Bovendieperweg, deze gaat over in de Heidenslegerweg, en wordt fietspad. Volg de weg tot de Weenderstraat. (Hier staat aan de Wollinghuizerweg, over de brug rechts, het monument van de de slag.) LA de Weenderstraat in en na het tankstation LA Jipsingbourtangerweg. (Voor wie het 'oude bosje' wil zien: volg de verharde weg en sla het eerste bospad aan de rechterzijde in. Dit bospad volgen tot einde. Hier is het 'braikbosje'. Loop hetzelfde pad terug.) Volg het fietspad parallel aan de Jipsingbourtangerweg. Na ongeveer 1 kilometer, voor het eerste huis aan de linkerzijde, een graspad inslaan. Volg het pad tot T (Hekkenweg) en LA. Dit brede pad volgen tot na de diwersboom

en LA, wit paaltje, het bos in. Negeer zijpaden en volg het pad tot brede bospad met een fietspad ernaast, ook hier wit paaltje en RA (Vossenweg). Volg het fietspad tot kruising met het pad Groot Koolwite bij paddenstoel 24627 hier LA. Pad ruim 1 kilometer volgen (niet afbuigen met verhard fietspad, maar RD). RD bij kruispunt van paden tot aan T-splitting, hier RA. Einde pad bij Bovendieperweg, RA, Dennerweg, passage over twee veerooters. Na tweede veerooters direct LA, langs het heuveltje met Theater van de Natuur. Volg pad langs Ruiten Aa tot brug over het water. LA over de brug en direct LA, Breeuweg (dit is eerst een smal pad). Het pad volgt het voetbalveld van VV Sellingen en komt uit op T. Hier LA. Pad wordt klinkerweg (nog steeds Breeuwischweg) en vervolg even later met een bocht omhoog naar rechts bij de supermarkt Coop. Bij de Sellingerstraat LA en terug naar start.

Wanneer Paul wandelt of fietst zet hij zijn gps aan. De route kunt u downloaden op www.paulstraatsma.nl.

Groningen die poolshoogte kwamen nemen, gingen direct tot de aanval over: van Erve Pollingh meteen door naar Breiskamp. De Münsterse kregen simpelweg niet de tijd om zich te organiseren: 500 à 600 man, met een voorhoede van ruim 100 strijders onder leiding van Nierop, dreven ruim 1800 tegenstanders op de vlucht, terug over de veenbrug. Meer dan driehonderd doden vielen aan Münsterse kant, aan Staatse zijde zeventien. Daags erna hebben de mannen van Nierop de veenbrug vernield. „We zetten de terugweg in: tijd

voor anekdotes en sterke verhalen. Abbes en Volders smullen ervan. Zoals over de veenbrug die was samengesteld uit allerlei materialen: recentelijk hoorde Abbes dat in de omgeving van Walchum een boerderij staat met schuurdeuren waarin de hoeven van de paarden van de bisschop te zien zouden zijn - dat smeekt uiteraard om nader onderzoek. En wat te denken van het verhaal dat de Münsterse legerleiding haar geld verstopte in de put bij Erve Pollingh? Hoe anders kreeg de boerenfamilie meer dan de helft van het land rond het dorp in bezit? Nog zo'n

prachtig verhaal: bij het 'uitschudden' bleek een van de Münsterse slachtoffers een vrouw-mensch te zijn! Zij had *wacker gewochten* en *geen quartier begeert*, dus niet om genade gesmeekt. Rest nog een plekje dat Abbes graag wil laten zien. Het Brakbos, een prachtig oud stukje bos aan de rand van Breiskamp. „Dit bosje was de eerste aankoop van Natuurmonumenten in de provincie Groningen, Jac. P. Thijsse is hier ook geweest om het te bekijken. Mooi hè, die oude bomen ... Ik stel me zo voor dat deze eiken getuige waren van de slag.”

Eerste Münsterse Oorlog

350 jaar geleden barstte de Eerste Münsterse Oorlog (1665-1666) los. In de schaduw van de Tachtigjarige Oorlog en het Rampjaar 1672 - toen de Tweede Münsterse Oorlog begon - is deze strijd weinig bekend. Toch was de impact op Oost-Groningen groot. Historicus Jochem Abbes schetst de achtergrond bij de slag bij Jipsinghuizen. „De jonge Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden was in oorlog met Engeland. Bernard van Galen, prins-bisschop van Münster en later bekend als *Bommen Berend*, was vroom rooms, moest niets hebben van protestanten. Hij had al een paar akkefietjes met de Republiek achter de rug. Hij zag zijn kans schoon, spande samen met de Engelsen - die zijn leger financierden - en viel de Republiek op twee plaatsen binnen: in Overijssel en in Westerwolde.” Hoe belangrijk is de slag geweest? Het Münsterse leger werd in eerste instantie bij Jipsinghuizen verslagen, maar wist enkele weken later alsnog via Drenthe het Oldambt en Westerwolde onder de voet te lopen. De stad Groningen werd echter niet ingenomen. Staatse troepen vielen uiteindelijk de Münsterse te verdrijven. Op de terugtocht werd in de nacht van 15 op 16 november Jipsinghuizen platgebrand. Westerwolde had zwaar te lijden onder de oorlog.

Wandel mee

Wilt u meer weten over de Slag bij Jipsinghuizen? Wandel komende vrijdag (23 oktober) mee met Jochem Abbes en Geert Volders. Exclusief voor abonnees van Dagblad van het Noorden en Leeuwarder Courant lopen zij de route van de Oude Stelmakerij (Dorpsstraat 32) in Sellingen naar het slagveld. Aanmelden kan tot 20 oktober via abonnee-actie@ndcmmediagroep.nl. Er is plaats voor 30 personen. Verzamelen vanaf 12.30 uur, vertrek 13 uur.